

Zbiór rękopisów liczy 1935 jednostek. Składają się nań kodeksy średniowieczne i renesansowe, jak również materiały historyczne z okresu od XVI do XX wieku oraz rękopisy literackie wraz z XIX-wieczną korespondencją pisarzy, poetów, działaczy emigracyjnych i społecznych z Torunia i regionu.

Najstarsze rękopisy są datowane na XIV i XV wiek. Są to głównie pergaminowe kodeksy wykonane na potrzeby zakonników, wśród nich kalendarze, modlitewniki, prognostyki, żywoty świętych, pisma egzegetyczne, a także dzieła z zakresu teologii moralnej i filozofii mistycznej.

Z tego okresu pochodzą także cenne kodeksy, które powstały poza granicami Polski, a trafiły do bibliotek toruńskich, we wczesnym okresie ich działalności, jako dary. Są to dwa rękopisy papierowe proweniencji włoskiej: Satyry Juwenalisa i Memorabilia Ksenofonta w przekładzie na język łaciński. Wysokiej klasy iluminacjami florenckiego miniaturzysty Attavantego wyróżnia się pergaminowy manuskrypt, który zawiera unikatowe w skali europejskiej dzieło bibliologiczne – wierszowany inwentarz kolekcji książek króla węgierskiego Macieja Korwina ułożony przez Naldusa Naldiusa pt. De

laudibus Bibliothecae Budensis epistola ad Matthiam Corvinum Pannoniae regem, dzięki któremu można odtworzyć zawartość jednej z najsłynniejszych bibliotek renesansowych, rozproszonej po śmierci właściciela w 1490 roku.

Bogato zdobione są także karty pergaminowego kodeksu w języku czeskim występującego pod umownym tytułem Řeči z mudrcú pohanských jakož i z Petrarky vybrané a přeložené, na który składają się fragmenty dzieł greckich i łacińskich filozofów, komentowany dekalog oraz osiem błogosławieństw. Autorstwo przypisywane jest Janowi Češce, wychowawcy synów Wilhelma z Pernštejnu, który był fundatorem dzieła. Charakter naukowy natomiast ma skromny, w porównaniu z poprzednimi, papierowy rękopis Problematum Euclidis explicatio. Zawiera on kilkanaście traktatów z dziedziny matematyki, astronomii i fizyki różnych autorów, w tym m. in. rozprawy angielskiego matematyka i profesora teologii Thomasa Bradwardine dotyczące geometrii. Naukowe teksty objaśniają, licznie występujące na marginesach, rysunki i wykresy.

Szczególne znaczenie dla kultury polskiej posiada zabytek z pierwszej ćwierci XVI wieku, jeden z najstarszych przykładów prozy polskiej, bezcenny dla badaczy historii języka polskiego tekst obejmujący kazania o niepokalanym poczęciu i narodzeniu Marii Matki Bożej. Autorem kazań jest Jan z Szamotuł zwany Paterkiem, profesor Akademii Krakowskiej.

Wiele zachowanych materiałów dotyczy szkolnictwa toruńskiego. Z XVI wieku pochodzą ważne dokumenty związane z działalnością i organizacją protestanckiego Gimnazjum Akademickiego: Ulryka Schobera opis biblioteki gimnazjalnej pt. Descriptio bibliothecae scholae Thorunensis z roku 1594 oraz metryka szkoły Album studiosorum założona przez rektora Konrada Bayera, obejmująca lata 1600 – 1817, z wykazami profesorów i uczniów. Licznie zachowane poszyty z XVII – XIX wieku zawierają obszerne notaty z wykładów profesorów gimnazjum toruńskiego i innych szkół, wykonane przez słuchaczy, uczniów i studentów, wśród nich m. in. wykłady z filozofii i etyki profesora Ernesta Koeniga, rektora szkoły w latach 1667-1681, spisane przez jego ucznia Johanna Gottfrieda Roesnera, późniejszego burmistrza Torunia, ściętego w grudniu 1724 roku w wyniku wypadków tzw. Tumultu Toruńskiego. Wśród dokumentów są także zeszyty szkolne, korespondencja grona profesorskiego z uczonymi z innych ośrodków, dzienniki pracy, diariusze z podróży i prywatne zapiski.

Kilkanaście pozycji liczy zespół sztambuchów, w których znajdują się wpisy pamiątkowe z życzeniami powodzenia wykonane najczęściej przy okazji pożegnań, po ukończeniu przez właścicieli pamiętników studiów uniwersyteckich. Wśród wpisów okolicznościowe autografy m. in. Martina Opitza, uznanego poety niemieckiego i sekretarza króla polskiego Władysława IV oraz Jana Amosa Komenskiego, twórcy współczesnej pedagogiki.

Dziejów kościoła protestanckiego w Toruniu dotyczą m. in. materiały zebrane przez luterańskiego teologa, erudytę i bibliofila Ephreima Praetoriusa: Documenta Thorunensia maximam partem Statum Ecclesiasticum concernentia oraz Presbyterologia Thorunensis zawierająca zbiór życiorysów toruńskich pastorów ewangelickich od XVI do początków XVIII wieku.

Zachowały się odpisy najdawniejszych kronik miasta i Prus z XV i XVI wieku, a także zapisy mówiące o oblężeniu miasta przez wojska szwedzkie w XVII wieku.

Na uwagę zasługują materiały z działalności Rady Miejskiej, m. in. Silva rerum Christiana Lachmana – sekretarza toruńskiego i jego notaty z XVIII wieku; ekscerpty z ksiąg ławniczych; kopiariusz praw i przywilejów Prus Książęcych.

W zbiorze wyodrębnić można kilkanaście spuścizn: rodziny Buszczyńskich, Walentego Fiałka i jego najbliższych współpracowników, ks. Stanisława Kujota, ks. Romualda Frydrychowicza, Władysława Łożyńskiego, rodziny Zielińskich, Stanisława Przybyszewskiego, Lucjana Siemińskiego, ks. Bolesława Makowskiego, Zygmunta Mocarskiego, Franciszka Rychłowskiego, prof. Eugeniusza Kucharskiego, Mariana Sydowa, Heleny Bychowskiej oraz Stanisława Gliwy z korespondencją m. in. Melchiora Wańkowicza.

Źródło: [Wyszomirska, K.]. (2008). Rękopisy. W L. Pluta, T. Szymorowska, & K. Wyszomirska (Red.), *Informator o zbiorach i działalności Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu* (s. 27-31). Wojewódzka Biblioteka Publiczna – Książnica Kopernikańskiej w Toruniu.

- Udostępnij: Facebook
- Udostępnij: X
- Drukuj
- PDF